

Prioriteit

Kies je sterktes en ga aan de slag met vernieuwing

Octrooien

Benut de kracht van productbescherming

Bankieren

Welke rol speelt de bank bij ondernemen?

MEDIA PLANET

Nr. 3 / november 2009

INNOVATIE

4

TIPS

VOOR VOORUITGANG

Oogkunde

Innovatie kan leiden tot een succesvolle onderneming

Life science

Combinatie van wetenschap en het bedrijfsleven vergroot kansen

Duurzaam

'MKB'ers vaak al bezig met duurzaamheid zonder het te beseffen'

JE CONCURRENT TE SLIM AF!

Loek Hermans, voorzitter MKB Nederland:
"Innovatie zorgt bij uitstek voor economische groei."

MURK PEUTZ
Auteur 'Ben Er Morgen Nog' en regio-directeur Zuid-Nederland Syntens

BESPAREN ZONDER TE BEZUINIGEN!

TOT WEL 30% INKOOPTVOORDEEL!

DOE NU DE VOORDEELTEST OP: WWW.UPPINKOOPTVOORDEEL.NL

ACS Office

UPP
innovative!

Uw Kantoor specialist!

Tel. 0183-443141

DE UITDAGING

Als je niet innoveert, besta je als bedrijf over een paar jaar niet meer. Dat gegeven maakt innovatie een absolute noodzaak. Maar volgens Piet van Staalduinen biedt innovatie evengoed kansen.

Noodzakelijke prioriteit

Wat is innovatie? Zoek het woord eens op in de Dikke van Dale: 'invoering van een nieuwigheid' geeft het gezaghebbende woordenboek in de Nederlandse taal als resultaat. Dat laat ruimte voor een groot aantal verschillende interpretaties. Voor ondernemers is het heel duidelijk: innovatie is een op de markt gerichte vernieuwing binnen een onderneming. Het is een beweging naar de markt toe, met nieuwe producten, diensten of door een andere benadering van de markt. Denk ook aan 'nieuwe' sectoren als life sciences en nanotechnologie. Het bedrijfsleven kent hoe dan ook een bittere noodzaak tot groei, want anders doet de concurrentie het wel. Het is de grondslag van de economie en van ons land. Willen wij onze welvaart in stand houden, dan moeten wij onze concurrentiepositie in stand houden. Dus hoe brengen we innovatie op gang? Dat is een vraag die ons allemaal raakt.

MKB
Vooral het midden- en kleinbedrijf

is een belangrijke omgeving voor innovatie. Het MKB vormt meer dan de helft van het Nederlandse bedrijfsleven. MKB-bedrijven staan dicht bij de markt en zijn vaak nog heel flexibel. Het maakt ze uitstekend in staat om nieuwe ontwikkelingen in de markt te krijgen. De kracht van MKB'ers is echter gelijk hun zwakte. Kleinere ondernemingen hebben vaak geen professioneel apparaat om nieuwe ontwikkelingen op touw te zetten. Een groot bedrijf als Philips heeft een researchafdeling en veel innovatiekennis in huis, maar een MKB'er staat er al snel alleen voor. De kleinere ondernemer ziet veranderingen in de markt snel, maar heeft niet de kennis en schaalgrootte om daar snel om te reageren. Als je het MKB helpt, een klankbord en een wegwijzer vormt, dan gaat het veel sneller. Hun innovatiekracht kan een duwtje in de rug gebruiken.

Moeilijke markt

De moeilijke markt zet momenteel een rem op innovatie. Bij innovatie gaan de kosten voor de opbrengsten, en juist de financiering van die kosten is moeilijk rond te krijgen. Ik heb echter niet het gevoel dat bedrijven

Piet van Staalduinen
Algemeen directeur Syntens

“De markt is de crisis straks vergeten en kent geen medelijden. Werk nu aan de ontwikkelingen, hoe moeilijk dat ook is.”

minder aan innovatie denken. De recessie schijnt juist nieuw licht op organisaties, om voordelen te zoeken en er beter voor te staan dan concurrenten. De noodzaak voor innovatie is dus juist heel groot, maar de mogelijkheden zijn beperkt. Toch is iedereen aan het schakelen en voorsorteren voor straks. Nu worden de beslissingen genomen die straks bepalend zijn. Het denken over innoveren gaat momenteel onder hoogspanning door de hoofden van alle ondernemers heen.

Omgekeerde situatie

Drie jaar geleden waren veel ondernemers razend druk met het verwerken van overvolle orderportefeuilles, waardoor zij nauwelijks toekwamen aan innovatie. Nu is de situatie omgekeerd en heeft innovatie prioriteit. Ik zou tegen ondernemers willen zeggen: kies je sterktes en ga aan de slag met die vernieuwing. De concurrentie zit ook niet stil. De markt is de crisis straks vergeten en kent geen medelijden. Werk nu aan de ontwikkelingen, hoe moeilijk dat ook is. Maar ondertussen ben ik er vast van overtuigd dat ondernemers dat ook inzien.

WIJ RADEN AAN

Doki Tops
Managing director
en medeoprichter
Eximion

PAGINA 13

“Er liggen nog genoeg ideeën op de plank. We zijn altijd aan het nadenken over hoe dingen beter kunnen om nog succesvoller te worden.”

MEDIA PLANET

We make our readers succeed!

INNOVATIE
DERDE EDITIE, NOVEMBER 2009

Country Manager: Kristiina Kansen
Editorial Manager: Birte van Ouwerkerk

Business Development Manager:
Lot van Brakel

Sub-editors:
Amber van Delft
Colin Wilson

Project Manager: Reinier Bonebakker
Telefoon: 020-7077019
E-mail: reinier.bonebakker@mediaplanet.com

Gedistribueerd met:
De Telegraaf, november 2009
Drukkerij: Wegener NieuwsDruk

Mediaplanet contact informatie:
Telefoon: 020-7077000
Fax: 020-7077099
E-mail: redactie@mediaplanet.com

Dit is een bijlage bij dagblad De Telegraaf. De inhoud van deze bijlage valt niet onder de hoofdredactionele verantwoordelijkheid.

Mediaplanet ontwikkelt hoogwaardige bijlagen die zich richten op een specifiek thema en de daarbij behorende doelgroep. Zo brengen wij lezer en adverteerder dichter bij elkaar.

Geld zoekt idee!

- Bent u een (door)startende ondernemer op het gebied van duurzame energie?
- Heeft u een nieuw product of technologie ontwikkeld?
- Wilt u dit product of deze technologie marktrijp maken?
- Zoekt u investeerders?

Ontwikkelingsfonds Duurzame Energie Noord-Holland biedt risicodragend kapitaal aan innovatieve ondernemers op het gebied van duurzame energie. Daarnaast bieden wij actieve support om uw product of technologie tot een commercieel succes te maken.

- investeringsbedragen tot € 1.5 miljoen
- participatie kan al in een vroeg stadium van uw project

ODENH Samen maken wij ideeën groot(s)!

MEER INFO? KIJK OP WWW.ODENH.NL OF BEL 0223 - 67 03 40

Twente, regio van toptechnologie

Twente daagt toptalent uit!

De mensen maken het verschil. Daarom is een inspirerende omgeving belangrijk. De aantrekkingskracht van de regio Twente gaat echter verder. Motivatie en ambitie zorgen voor topprestaties; voor en achter de schermen. Of het nu in een stadion of een laboratorium is. Of het gaat om jong of oud. In Twente worden woorden in daden omgezet.

Highway A-One

De vele grote en kleine bedrijven in Twente vormen met elkaar een stabiele economische motor met kracht en verscheidenheid. De regio blinkt uit op het gebied van Materials & Manufacturing en High Tech systems. Slimme materialen, duurzame mechatronica en innovatieve toepassingen van nanotechnologie; er wordt in de regio op vele fronten gewerkt aan kansen voor de BV Nederland. Het innovatieklimaat aan de A1 maakt Twente daarmee dé toptechnologische regio tussen Amsterdam en Berlijn.

Motivatie door samenwerking

De ontwikkeling van een gezamenlijk investeringsprogramma heeft sinds 2005 extra tempo gebracht in de regionale ontwikkeling. Op initiatief van de provincie Overijssel en Regio Twente is met ondernemingen, onderwijs- en onderzoeksinstituten het Innovatieplatform Twente opgericht. Het stimuleren van 'verrassende verbindingen' heeft amper vier jaar na de start al gezorgd voor meer dan twintig concrete innovatieprojecten. Projecten waarbij partijen samenwerken aan innovaties die individueel nooit van de grond zouden komen. Bijvoorbeeld innovaties in de zorg of de ontwikkeling van duurzame materialen. En dat is nog maar het begin.

Innovatie door samensmelten

Binnen Kennispark Twente smelten bedrijfsleven en wetenschap samen. Aan de ene kant met concrete ondersteuning bij het opzetten van ondernemingen en nieuwe samenwerkingsverbanden. Aan de andere kant als een inspirerende vestigingslocatie, vlakbij of zelfs op de Universiteit Twente. Deze 'etalage van innovatie' trekt heel veel bedrijvigheid aan. Van nieuw tot bestaand en van klein tot groot. Kennispark Twente laat bovendien zien dat open innovatie de toekomst heeft. Met gedeelde faciliteiten en een uitstekende fysieke infrastructuur groeit het Kennispark tot het kloppend hart van de toptechnologische regio Twente.

Ambitie?

Toe aan een nieuwe uitdaging? Benieuwd hoe Twente u kan prikkelen? Meer informatie over de gunstige vestigingsmogelijkheden voor bedrijven? Kijk dan op www.kennispark.nl en www.innovatieplatformtwente.nl

Wist u dat in Twente:

Studenten en ondernemers kennis delen?

Via de **Kennis Portal** hebben ondernemingen de beschikking over meer dan 10.000 knappe koppen van de Universiteit Twente voor allerhande vragen. www.studentenkennisportal.nl

Van kennis snel kassa wordt gemaakt?

Ieder jaar starten meer gepromoveerden en afgestudeerden met een eigen bedrijf via de speciale **TOP-stimuleringsregeling**. www.utwente.nl/top

High-tech high-potential bedrijven worden ontwikkeld?

In **VentureLab Twente** werken momenteel 18 ondernemers aan het opstarten van een eigen hightech bedrijf. www.venturelabtwente.com

Uw carrière vaart krijgt in Twente?

Het **Career Centre Twente** zorgt ervoor dat zoveel mogelijk zaken rond uw nieuwe baan snel en efficiënt worden geregeld. www.cctwente.nl

High Tech Factory

Nanotechnologie gaat ons leven ingrijpend veranderen. Schoon drinkwater voor iedereen, sterke maar toch lichte materialen en voedsel waarbij houdbaarheid en gezondheid aan de basis kunnen worden bepaald. Maar ook laboratoria ter grootte van een broodtrommel en supersnelle diagnose van ziekten. Het is geen toekomstmuziek, maar realiteit. Twente is namelijk met MESA+ hét wetenschappelijk en ondernemend centrum op het gebied van microsysteem- en nanotechnologie.

Slimme ideeën

Unieke oplossingen en slimme toepassingen. Dat is waar onderzoekers en ondernemers samen aan werken. Vanuit de wetenschap zijn ontzettend veel ideeën beschikbaar om uit te werken. Maar de ontwikkeling van abstract idee tot een concreet product kost veel tijd. In Twente wordt dit proces versneld.

Innovatieve oplossingen

De High Tech Factory is een gedeelde productiefaciliteit, een soort 'fabriek voor nanotechnologie'. Hier investeren momenteel 16 partijen samen in een productiefaciliteit die geschikt is voor bedrijven in de micro- en nanotechnologie. Op die manier kunnen zij zich richten op hun groei, in plaats van miljoeneninvesteringen in basisfaciliteiten te regelen. Zo profiteert onze samenleving nog sneller van innovatieve oplossingen.

www.hightechfactory.com

TPRC

Slimme materialen zijn nodig omdat er steeds hogere eisen worden gesteld aan ontwerpen en toepassingen. Bijvoorbeeld lichte vliegtuigen en veilige auto's die tegelijk betrouwbaarder en duurzamer zijn. Thermoplastische composieten zijn belangrijke materialen die deze ontwikkeling gaan helpen. Er zijn oneindig veel toepassingen te bedenken, wel is daarvoor meer kennis van deze materialen nodig.

Kennis op wereldniveau

Het ontwikkelen en delen van kennis wordt steeds belangrijker. Dat vinden TenCate, Boeing, Stork Fokker en de Universiteit Twente ook. Daarom hebben zij het initiatief genomen voor het Nederlandse ThermoPlastic composite Research Centre (TPRC). Dit centrum doet onderzoek naar het gebruik en de ontwikkeling van dit 'materiaal van de toekomst' voor de luchtvaartindustrie.

Open innovatie en meerwaarde

De specifieke Twentse kennis over composieten maakt de regio aantrekkelijk voor bedrijven die met innovatieve materialen werken. Heel bewust kiest het TPRC voor 'open innovatie'. Zo is kennis toegankelijk voor alle partijen van verschillende waardeketens. Van materiaal- en machineleveranciers tot onderwijs- en onderzoeksinstituten wordt voordeel behaald.

www.tprc.nl

INNOVATIE ALS REDMIDDEL IN CRISISTIJD

■ **Vraag:** Waarom moeten ondernemers juist nu innoveren?

■ **Antwoord:** Innovatie zorgt bij uitstek voor economische groei en dat is juist wat we nu nodig hebben.

Innovatie, eigenlijk 'gewoon' vernieuwen en verbeteren, is algemeen erkend als de drijvende kracht van economische groei. Het zijn juist de nieuwe of verbeterde producten, diensten en processen die meerwaarde geven aan onze economie en ons in staat stellen onze levensstandaard te verbeteren. Dat stelt Loek Hermans, voorzitter van MKB Nederland. "Innovatie is van levensbelang voor iedere ondernemer die de prestaties van zijn bedrijf wil verbeteren. Maar eigenlijk is innovatie, direct of indirect, voor elke onderneming belangrijk. Alle bedrijven profiteren immers van innovatie, omdat de micro-effecten van innoverende bedrijven doorwerken naar macro-effecten binnen onze economie en maatschappij."

Daarbij geldt volgens Hermans dat sommige ondernemers willen innoveren om te ondernemen, terwijl sommige andere ondernemers moeten innoveren om het bedrijf draaiende te houden. "Bij individuele ondernemers leidt vernieuwing tot behoud en mogelijk tot groei van het bedrijf, bijvoorbeeld door kostenbesparing, verbetering van de

productiviteit of het aanboren van nieuwe markten."

Crisis

Maar waarom dient juist nu, in crisistijd, innovatie hoog op de agenda te staan? Hermans: "Innovatie zorgt bij uitstek voor economische groei en dat is juist wat we nu nodig hebben. Innovatie biedt de mogelijkheid om sneller uit de crisis te komen. Ik hoor van bedrijven die van een nood een deugd proberen te maken, over de crisis heen kijken en hun bedrijf klaarstomen voor het herstel. Ik hoor van bedrijven die juist nu investeren in energiebesparing, in verduurzaming van hun activiteiten, opdat zij sterker uit de crisis komen dan ze erin zijn gegaan."

Een gevaar van de crisis is volgens Hermans dat bedrijven die het erg moeilijk hebben, juist niet meer investeren in innovatie. "Innovatie is een makkelijk te schrappen kostenpost. Het helpt in dit verband ook niet dat de banken zo terughoudend zijn in het verstrekken van kredieten. Dat is een zorgelijke ontwikkeling." Mede daarom is het goed dat de overheid subsidie- en andere regelingen

Loek Hermans
Voorzitter
MKB Nederland

die innovatie stimuleren in het leven heeft geroepen. "Dat soort maatregelen kan de voorwaarden tot innovatie verbeteren, door bijvoorbeeld de kosten te verlagen (subsidie), de risico's van innovatie te beperken of weg te nemen en samenwerking te stimuleren. Juist nu kan dat precies het duwtje in de rug betekenen dat ondernemers nodig hebben."

Voorwaarden

De basis voor succesvolle innovatie is overigens wel het bedrijf zelf, benadrukt Hermans. "Innovatie moet onderdeel uitmaken van de strategie van een bedrijf en van de cultuur van de organisatie. Een ondernemer moet de voorwaarden creëren om te kunnen innoveren en de stappen voor innovatie expliciet maken, zodat werknemers eraan kunnen meewerken. Ondernemers moeten ook beseffen dat er allerlei ondersteuning bij innovatie mogelijk is." Zo zijn er zijn veel regelingen, projecten en informatie beschikbaar, bij publieke organisaties als SenterNovem en Syntens, maar zeker ook bij de eigen brancheorganisatie en, last but not least, bij collega-ondernemers. "Niet zelden ontstaan succesvolle nieuwe producten vanuit de samenwerking tussen bedrijven uit verschillende branches. Het Senseo-effect noemen we dat."

DENNIS MENSINK

redactie@mediaplanet.com

TIP

1

ONDERSTEUNING
IS MOGELIJK

RT De kantoorinrichter

De kantoorinrichter (ont)zorgt voor u!

Uw betrouwbare partner, voor op maat gesneden oplossingen met toegevoegde waarde. Alles voor uw innovatieve inrichting; van benches ten behoeve van uw flexplekken tot en met hoogwaardige akoestische oplossingen voor elk budget... en meer.

T 040 - 286 14 41

E info@dekantoorinrichter.com

W www.dekantoorinrichter.com

UIT DE CRISIS?
Innovatie is een makkelijk te schrappen kostenpost, terwijl het een bedrijf juist kan helpen sneller uit de crisis te komen.
FOTO: JASONJANET/ISTOCKPHOTO

Subsidie loont, gebruik het ook

Het opstarten van nieuwe ondernemingen en de ontwikkeling van bestaande bedrijven is van groot belang voor de economie. Daarom heeft de overheid een aantal subsidieregelingen in het leven geroepen. Welke regelingen zijn er zoal? We bespreken vier belangrijke.

Ondernemers zijn soms bang om de stap te zetten om meer te groeien dan de eigen middelen toelaten. Daarom zijn er regelingen die kunnen zorgen voor dat benodigde steuntje in de rug. Hieronder staan enkele van deze regelingen. Toch zijn sommige regelingen het overwegen waard.

Innovatievouchers

Ondernemers die willen innoveren kunnen hun voordeel doen met wetenschappelijke kennis. Met de zogenoemde Innovatievouchers kunnen MKB-ondernemers relatief eenvoudig en goedkoop kennis opdoen bij universiteiten en onderzoeksinstellingen, om zo producten, productieprocessen of diensten verbeteren. Een innovatievoucher is bovendien bruikbaar om de kosten van een octrooiaanvraag te beperken.

WBSO

Als een ondernemer zijn proces innoveert of technisch nieuwe producten of programmatuur ontwikkelt, dan kan de WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk) helpen. Dit is een fiscale stimuleringsregeling waarmee de Nederlandse overheid een deel van de loonkosten voor speur- en ontwikkelingswerk compenseert.

Borgstellingsregeling

Wie de ambitie heeft een eigen onderneming te starten of al onderne-

mer is en bijvoorbeeld wil uitbreiden of innoveren, heeft geld nodig. Maar als je te weinig zekerheid kunt bieden, is de kans groot dat de bank geen lening verstrekt. In zo'n situatie biedt de borgstellingsregeling mogelijk uitkomst: de overheid staat dan garant voor een deel van de lening. De bank zal daardoor eerder bereid zijn krediet te verlenen. De borgstellingsregeling is bestemd voor ondernemingen met maximaal 250 werknemers. Verreweg de meeste MKB'ers kunnen er gebruik van maken.

IPC

Het Subsidieregeling Innovatieprestatiecontracten (IPC) is een subsidie-instrument om het innovatief vermogen van het MKB te stimuleren. De regeling is bedoeld voor groepen van 15 tot 35 bedrijven met een inhoudelijke samenhang, bijvoorbeeld omdat ze werken in dezelfde keten, regio of branche. Deze bedrijven voeren een meerjarig innovatietraject uit en geven zelf aan op welk terrein zij willen innoveren. Gezien de grote vraag naar de IPC-regeling heeft de minister van Economische Zaken besloten om het budget voor de IPC's in 2009 te verhogen van 20 miljoen naar 33,7 miljoen euro. De honorering vindt plaats in volgorde van binnenkomst en volledigheid van de aanvragen bij SenterNovem.

Meer informatie over de verschillende subsidieregelingen vind je op de website van SenterNovem (www.senternovem.nl). Dit agentschap van het ministerie van Economische Zaken voert diverse regelingen en programma's uit op het gebied van (duurzaamheid en) innovatie.

DENNIS MENSINK
redactie@mediaplanet.com

SUBSIDIETIPS

De innovatie-instrumenten van SenterNovem zijn interessant voor ondernemingen die zich bezighouden met de ontwikkeling en implementatie van nieuwe technologieën. Voordat je als ondernemer op zoek gaat naar subsidie is het raadzaam aan de volgende zaken te denken:

KvK

→ Subsidies worden verschaft aan ondernemingen, de aanvrager dient dus ingeschreven te staan bij de Kamer van Koophandel.

Vorbereiding

→ Een aanvraag vergt ook enige voorbereiding. Zet om te beginnen je projecten op een rij en beoordeel voor welke projecten een subsidieaanvraag mogelijk interessanter is.

Regelingen

→ Kijk welke regeling(en) mogelijk interessant zijn voor het project. Bij veel regelingen kun je je projectvoorstel voorafgaand aan een aanvraag middels een quick scan voorleggen. Het is raadzaam het project hiervoor op een A4-tje te omschrijven.

Basispakket

→ Overweeg of je gebruik kunt maken van het basispakket (waaronder de WBSO, IPC en de innovatievouchers). Dit pakket regelingen is toegankelijk is voor elke ondernemer in Nederland. In het basispakket zitten algemene laagdrempelige regelingen waar voor bijna iedere ondernemer wel een passende regeling inzit om gebruik van te maken.

Informatie

→ Voor informatie over de programma's en regelingen van SenterNovem kun je ook contact opnemen met het InformatiePunt.

PROSUMA
PROJECT- EN SUBSIDIEMANAGEMENT

Prosuma BV
Luchthavenweg 81.142
5657 EA Eindhoven

Postbus 7107
5605 JC Eindhoven

Prosuma Online
www.prosuma.nl

Contactgegevens
Telefoon: 040 - 235 01 61
Fax: 040 - 235 03 55
E-mail: info@prosuma.nl

UW AMBITIE

ONZE EXPERTISE

WBSO SUBSIDIE
NO CURE NO PAY

Het laagste
percentage!

WBSO
concurrent

5%

"No cure, no pay"

Mail uw gegevens naar:
info@wbso-concurrent.nl
www.wbso-concurrent.nl

Ondernemend vestigingsklimaat

Oost-Nederland voor innovatieve samenwerking

De optimale schaal voor ontwikkeling. De juiste kennis om te kunnen innoveren. Een gunstig klimaat om te wonen, werken en ontspannen. Onderzoek naar interessante vestigingsplaatsen bevestigt wat velen al weten: in Oost-Nederland wordt hard gewerkt en is het goed leven. Het zijn zaken waar de inwoners en ondernemers van dit landsdeel niet dagelijks bij stilstaan, simpelweg omdat het zo 'gewoon' is. Deze nuchtere kijk op zaken is geen valse bescheidenheid. Men laat gewoon liever de feiten voor zich spreken.

Centraal gelegen en innovatief

Oost-Nederland is een zeer centraal gelegen regio met goede verbindingen en een uitstekende kennispositie op het gebied van technologie, gezondheid en voeding. Bovendien zijn er drie universiteiten en verschillende hogescholen met gerenommeerde onderzoekers en spin-off bedrijven. Het midden- en kleinbedrijf (MKB) speelt in de regio een belangrijke rol. De provincies Gelderland en Overijssel hebben het voortouw genomen om het innovatief klimaat nog verder te versterken. Samen met ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten is gekeken waar economische kansen liggen. Het resultaat is samenwerking in concrete projecten en faciliteiten voor open innovatie.

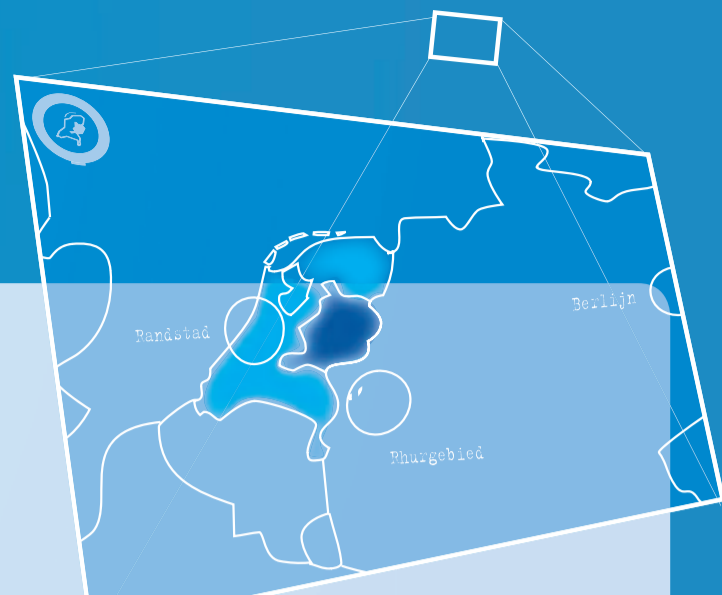
Europese topregio

Doordat de provincies Gelderland en Overijssel gericht investeren in innovatietrajecten is de succesfactor groot. Marijke van Haaren, gedeputeerde Economische Zaken van de provincie Gelderland is hier duidelijk over: "Wij steken er bovendien wat betreft aantal en kwaliteit." Het harde werken achter de schermen heeft zijn vruchten afgeworpen. Van Haaren's Overijsselse collega, Carry Abbenhues schetst de toekomst: "Er zijn in de Triangle Nijmegen-Wageningen-Enschede op de gebieden health, food & technology veel initiatieven gestart waarbij ondernemingen, overheid, onderwijs- en onderzoeksinstituten met elkaar samenwerken om de ambitie waar te maken." Zo is pas de Food Valley Ambitie 2020 ondertekend door 18 partijen die met elkaar samenwerken. Hierdoor versterkt Food Valley haar internationale positie als dé Europese topregio voor gezonde en duurzame voeding.

De gezonde mens

In Oost-Nederland zijn veel bijzondere initiatieven geboren. De focus ligt bij dé uitdaging die in onze samenleving centraal staat, namelijk 'de gezonde mens'. Op dit onderwerp komen health, food & technology samen. Want het gaat natuurlijk niet alleen om plannen. Het gaat juist om het stimuleren van bedrijvigheid. Carry: "Onze inzet is erop gericht om starters te laten doorgroeien", Marijke vult aan "en in zo'n prachtige woon- en leefomgeving als Oost-Nederland is ook duurzaamheid een belangrijk onderwerp. Wij dagen ondernemers uit om bij ons te komen en zelf te ervaren dat het een ultieme innovatieve vestigingsregio is."

Kijk voor meer informatie op: www.triangle.nl

Ondertekening Food Valley Ambitie 2020. V.l.n.r.: Theo Meijer (Food Valley), Dorothé Lamers (ROC Rijn IJssel), Co Verdaas (provincie Gelderland) en Jan Oggel (MKB Midden Nederland).

Health Valley

Health Valley maakt en schakelt, is een traït d'union tussen ondernemers en wetenschappers. Bedrijven en kennisinstellingen worden geholpen om hun ideeën te verwezenlijken. Health Valley wil in Oost-Nederland de regio ontwikkelen en een omgeving creëren waarin bedrijven en kennis- en zorginstellingen innovatief en met succes opereren. Gericht op Nederland, de Euregio en de rest van de wereld.

Directeur: Guido Matthée
T: +31 (0)24 355 87 37
E: info@health-valley.nl
I: www.health-valley.nl

Health Valley
Netherlands

Food Valley

De stichting Food Valley stimuleert innovatie in de Nederlandse agrifoodsector. Dat wordt gedaan op basis van de behoefte van het bedrijfsleven; vanuit de vraag. Door kennis en ondernemerschap aan elkaar te koppelen wordt optimaal gebruik gemaakt van de enorme rijkdom aan food expertise die Nederland kent, van Wageningen tot de wereld.

Directeur: Roger van Hoesel
T: +31 (0)317 42 70 95
E: info@foodvalley.nl
I: www.foodvalley.nl

Food Valley
Life Sciences Agri Food Health

Innovatieplatform Twente

In het Innovatieplatform Twente werken regionale ondernemingen, onderwijs- en onderzoeksinstituten en overheid samen. Met elkaar hebben ze een ambitieus regionaal innovatieprogramma ontwikkeld dat zorgt voor nog meer nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid in Twente.

Directeur: Pieter Dillingh
T: +31 (0)53 484 98 22
E: info@innovatieplatformtwente.nl
I: www.innovatieplatformtwente.nl

innovatieplatform **twente**

provincie
GELDERLAND

provincie **Overijssel**

Profiteren van octrooien

■ **Vraag:** Welke mogelijkheden bieden octrooien aan een ondernemer?

■ **Antwoord:** Een octrooi biedt niet alleen bescherming, maar ook innovatieve kracht.

Een uitvinding om goederen muurvast op een pallet te zetten, zodat ze niet beschadigen tijdens het vervoer. De 70-jarige uitvinder, een gepensioneerde werkvoorbereider bij een gereedschapsmakerij uit Bergeijk, heeft gelukkig tijdig octrooi aangevraagd voor zijn 'klempallet' en zoekt een partner om het product op de markt te brengen. Dit verhaal stond eind september in het Eindhovens Dagblad. Het is zomaar een voorbeeld van een situatie waarin een octrooiaanvraag belangrijk is. Van een goed idee wil je immers zelf ook kunnen profiteren.

Twee kanten

Hoe kunnen ondernemers de kracht van octrooien benutten? Myra Verkuijl, senior communicatieadviseur bij Octrooiencentrum Nederland, een agentschap van het ministerie van Economische Zaken, gaat uit van twee kanten. "De ene is bescherming. In ruil voor de omschrijving van een technische uitvinding krijgt de ondernemer de mogelijkheid om als enige geld te verdienen met de uitvinding. De andere kant is inspiratie. Er zijn veel goede ideeën, maar daarvan bereikt maar 8 procent daadwerkelijk de markt." Het is interessant om naar de andere uitvindingen te kijken. Inmiddels zijn er wereldwijd 60 miljoen octrooien beschreven en opgeslagen in octrooidatabanken. "Het is onze taak ondernemers hier op te wijzen. De databanken bieden ongekende mogelijkheden. Je kunt onder meer kijken naar de ontwikkelingen in je vakgebied en zien wat de concu-

MYRA VERKUIJL. Senior communicatieadviseur bij Octrooiencentrum Nederland.

rentie doet. Je kunt de informatie ook gebruiken om licenties aan te gaan en samenwerkingen te organiseren."

Octrooigemachtigde

Waar ondernemers vroeger pas in de

ODILIA KNAP. Clusterleider Octrooi-onderzoek en Kennisverspreiding bij Octrooiencentrum Nederland.

beschermingsfase naar octrooiaanvragen keken, gebeurt dat nu al veel eerder. Is het wel verstandig om octrooi aan te vragen? Bestaat er een markt voor dit specifieke product? Odilia Knap, clusterleider Octrooi-

onderzoek en Kennisverspreiding bij het Octrooiencentrum: "Als je denkt dat je een uitvinding hebt, kun je bij onze adviseurs terecht voor bijvoorbeeld een oriënterende octrooiscaan. Daarmee voorkom je dat je het wiel opnieuw uitvindt." De volgende stap is het opstellen van het octrooi bij een octrooigemachtigde, een commerciële partij die expertise heeft op zowel technische als juridische gebieden. Is dat eenmaal gebeurd, dan kan de ondernemer zijn aanvraag doen bij Octrooiencentrum Nederland, dat een 'nieuwheidsonderzoek' doet. Knap: "Iedereen kan immers octrooi aanvragen, maar is het een sterk of juist een zwak octrooi?"

Veel geld verdienen

Het aanvragen van een octrooi is relatief goedkoop, maar het bijhouden ervan, het betalen van taksen en het beschermen van het octrooi kan wel prijzig zijn. Daarom kan de aanvrager zelf bepalen voor welke landen het octrooi geldt en voor hoe lang. Om dit goed te kunnen bepalen kan hij terecht bij de EVD, ook een agentschap van het ministerie van EZ. Het Octrooiencentrum stelt dat het kennisniveau over octrooien aan de lage kant is, met name in het MKB. Daarom verbond het centrum zijn expertise aan het televisieprogramma 'Het Beste Idee van Nederland', startte het een samenwerking met omroep Teleac en probeert het studenten te bereiken op hbo's en universiteiten. Knap: "Dit is onder het motto: 'jong geleerd is oud gedaan'. Het moet in de genen zitten van de ondernemers van de toekomst; hiermee kan Nederland veel geld verdienen."

KOOS PLEGT
redactie@mediaplanet.com

VRAAG & ANTWOORD

Otto Oudshoorn
Octrooigemachtigde

Hoe duur is een octrooi?

"Het kan al vanaf enige honderden euro's als je het zelf doet, maar daarvoor krijg je een twijfelachtige bescherming en dat is vaak niet wat je wil. Het opstellen en indienen van een deugdelijke octrooiaanvraag kost in de regel enige duizenden euro's. Die kosten wil je zoveel mogelijk naar de toekomst schuiven, want het is in het begin nog lang niet duidelijk of een uitvinding zichzelf gaat terugverdienen.

■ Een PCT (Patent Cooperation Treaty)-aanvraag is daarom een verstandige optie. Dit is gebaseerd op een internationaal verdrag waarmee je je octrooirechten zolang mogelijk 'in de lucht' houdt, in de praktijk tot 2,5 jaar, totdat je daadwerkelijk octrooi aanvraagt en dus kosten maakt.

■ Het is altijd belangrijk om een octrooigemachtigde in de arm te nemen. Een octrooigemachtigde is altijd universitair geschoold in een technische of natuurwetenschappelijke opleiding en heeft daarna een driejarige postdoctorale juridische opleiding gevolgd. De technische en procedurele kennis is zeer complex en daarom is het specialistenwerk.

■ De octrooigemachtigde heeft een maatschappelijke functie en is zich bewust van de gevoeligheid van de nieuwe en nog onbeschermd uitvinding. Een eerste consult is vrijwel altijd gratis en aan te raden voor iedereen die zich wil oriënteren op een mogelijke octrooiaanvraag."

IN HET KORT

■ Een octrooi is een exclusief recht op een uitvinding waarmee je een ander kunt verbieden de uitvinding commercieel toe te passen gedurende een bepaalde periode.

■ Het octrooi geldt steeds voor een beperkte tijdsduur (maximaal twintig jaar). Na afloop van de octrooiduur is de techniek vrij te gebruiken door iedereen. Om voor octrooibeschermt in aanmerking te komen, moet je een technische uitvinding hebben gedaan die voldoet aan drie materiële voorwaarden.

Nieuwheid: het product of proces mag vóór de datum van indiening van de octrooiaanvraag nergens ter wereld openbaar bekend zijn, ook niet door toedoen van de uitvinder zelf (bijvoorbeeld door een bedrijfsbrochure of door een presentatie op een beurs).

Inventiviteit: de vinding mag voor de vakman niet voor de hand liggen.

Industriële toepasbaarheid: de uitvinding moet gaan over een technisch aantoonbaar functionerend product of productieproces.

Uw Partner in Intellectuele Eigendom

VEREENIGDE

Octrooien,
Merken, Modellen

Juridische
Ondersteuning

IE-Strategieën

Portfolio
Management

Due Diligence

IP Audits

Johan de Wittlaan 7
Postbus 87930
2508 DH Den Haag

Telefoon 070 416 67 11
Fax 070 416 67 99

patent@vereenigde.com
trademark@vereenigde.com
legal@vereenigde.com

www.vereenigde.com

Den Haag • Groningen • Arnhem • 's-Hertogenbosch • Amersfoort • Eindhoven • München

BRAINPORT INNOVATIE HOTSPOT VAN NEDERLAND

Het kabinet heeft Zuidoost-Nederland, ook wel 'Brainport' geheten, verheven tot technologische topregio van wereldformaat. Voor de zomer van 2010 moet de regio samen met het ministerie van Economische Zaken (EZ) een integrale visie hebben gevormd op de Brainport 'die Nederland als vooruitstrevende kenniseconomie nog nadrukkelijker op de kaart zet'.

BRON: Financieel Dagblad, 26 oktober 2009

Ondernemen in Brainport is ondernemen in het hart van de Nederlandse kenniseconomie

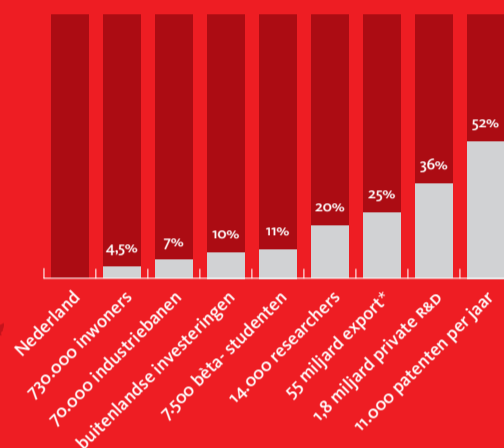
Waarom ondernemen in Brainport?

- Brainport biedt meer dan 50.000 arbeidsplaatsen in de hightech-, automotive- en maakindustrie en high tech services.
- Brainport is één van de meest innovatieve regio's van Europa. Sterke concurrentiepositie in Europa maakt de regio aantrekkelijk als vestigingsplaats voor (Europese) bedrijven.

- Bedrijven in Brainport investeren fors in onderzoek en de ontwikkeling van nieuwe technieken en producten.
- Brainport is de thuisbasis voor bedrijven, research- en kennisinstellingen van topniveau.
- Brainport heeft met 36% het grootste aandeel in de totale Nederlandse private R&D-uitgaven.
- Speerpuntsectoren zijn: High Tech Systems & Materials, Food, Automotive, Lifetec (medische technologie en life sciences) en Design.
- In Brainport vind je de productmarktcombinaties die Nederland veiliger, groener en duurzamer maken. Dit is van groot maatschappelijk belang.

BIJDRAGE AAN NEDERLANDSE INNOVATIEKRACHT

■ Nederland ■ Brainport (regio Eindhoven)
BRON: CBS/LISA/ETIN 2008 * Cijfers Noord-Brabant

www.brainport.nl

CREATING THE INDUSTRIES OF THE FUTURE

TMC LIFE SCIENCES... AANGENAAM KENNIS TE MAKEN!

TMC Life Sciences is... de jongste businesscel van TMC Technology. Dit specialisme is geheel toegespitst op advies en projectrealisatie binnen de Life Sciences.

TMC Life Sciences biedt... hoogwaardig advies gevolgd door implementatie van projecten door hooggekwalificeerde projectleiders en scientists. Waar nodig levert TMC tevens waardevolle hands-on experience op uitvoerend niveau.

TMC Life Sciences... laat u graag kennis maken met haar expertise, daadkracht en flexibiliteit. Neem voor meer informatie contact op met:

Tanja Deurholt, Ph.D. | Jan van Acquoj | TMC Life Sciences
T: 06 103 34 175 | T: 06 220 59 476 | Opaallaan 1206
E: tanja.deurholt@tmc.nl | E: jan.van.acquoj@tmc.nl | 2132 LN Hoofddorp

www.tmc-lifesciences.nl

TMC Technology is onderdeel van TMC Group. Specialist in consulting & engineering met een uniek businessmodel. TMC Group heeft circa 460 hoogopgeleide specialisten in dienst welke worden ingezet voor haar opdrachtgevers.

TMC
LIFE SCIENCES

Kennispark Twente: een innovatieve omgeving voor hightech bedrijven

Twente is één van de meeste innovatieve regio's van Nederland. Mede dankzij de Universiteit Twente en Kennispark Twente, die het kennisintensief ondernemerschap op enthousiaste wijze stimuleren. Op Kennispark Twente vinden we steeds meer jonge en innovatieve bedrijven die gebruik maken van de kennis en faciliteiten van de ondernemende Universiteit Twente.

Wilt u samen innoveren of wilt u uw bedrijf vestigen in een innovatieve regio? Bezoek www.kennispark.nl voor meer informatie.

Kennispark Twente is een initiatief van:

Gemeente Enschede | UNIVERSITEIT TWENTE. | regio Twente | provincie Overijssel

Empowering innovation & entrepreneurship

Gefeliciteerd!

Kennispark Twente feliciteert Xsens Technologies, Sqills, TSi Solutions, Bizz Design, Webprint en ODS2 met hun nominatie voor de Deloitte Fast 50. Het is alweer de vierde keer op rij dat 10% van de snelst groeiende technologiebedrijven van Nederland afkomstig is uit Twente.

TWENTE
KENNISPARK

EXPERTPANEL

Ton de Korte
Directeur Nederlands
Centrum voor Sociale
Innovatie (NCSI)

Prof. dr. Aard Groen
Hoogleraar Innovatief
Ondernemerschap

Radboud de Groot
Bestuurslid Programma
Groeiversneller

Vraag 1:
Waarom is innovatie zo belangrijk?

“Innovatie is de basis van economische groei. Hiermee houden we onze welvaart op peil en dat is uiteraard erg belangrijk. Tevens helpt innovatie om de concurrentie met de rest van Europa en het Verre Oosten aan te gaan. Helaas zijn wij in Nederland niet heel sterk als het gaat om het ontwikkelen en invoeren van nieuwe ideeën, goederen en diensten. Uit de jaarlijkse concurrentie-index van het World Economic Forum blijkt dat Nederland is gezakt van de achtste naar de tiende plaats. We investeren te weinig in innovatie en research en durven minder snel risico's te nemen.”

“Innovatie is belangrijk voor de ontwikkeling van concurrentievermogen van ondernemingen. Dit is de basis van een gezond economische groei in een economie waar wereldwijd voortdurende innovatie plaatsvindt. Daarnaast is het ook een bron van maatschappelijk welzijn voor zover de innovatie bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke problemen als volksgezondheid, mobiliteit en duurzaamheid. In de kenniseconomie kenmerkt innovatie zich door de toepassing van ontwikkelde kennis in diensten en producten.”

“Alles heeft zijn levenscyclus. Wij mensen hebben dat, maar producten, technologieën en behoeften ook. Deze cyclus wordt steeds korter, dus moeten we met vernieuwingen komen. Aangezien de wereld groeit en steeds transparanter wordt en er steeds meer concurrenten bij komen, moeten we ons blijven onderscheiden op landelijk, wereldwijd en bedrijfsniveau met nieuwe ideeën en producten. Innovatie wordt steeds belangrijker en de technologie maakt ook steeds meer mogelijk. Innovatie zorgt voor waardetoevoeging.”

Converging technologies is de trend

Vraag 2:
Welke ontwikkelingen op het gebied van innovatie zijn actueel?

“De belangstelling rondom ‘open innovatie’ is de laatste tijd enorm toegenomen. Ondernemers beseffen dat ze de knapste koppen niet alleen vinden in hun eigen bedrijf. Er wordt steeds meer gebruikgemaakt van de kennis en opvattingen van grote groepen mensen om tot innovatie te komen. Croud Sourcing noemen we dat ook wel. Toch stoppen veel ondernemers innovatie nu even in de ijskast vanwege de crisis. Dat vind ik ‘korte termijn politiek’. Juist nu is innovatie erg belangrijk. Er komen namelijk heel andere tijden aan als de crisis voorbij is.”

“Naast het belang van open innovatie in netwerken, koppelen we nu verschillende technologische gebieden steeds meer - en vroeger - in het innovatieproces. Vroeger was het genoeg om veel te weten van één technologie. Het begrijpen van innovatieprocessen vereist dan ook veel inzicht in complexe processen waar veel partijen met elkaar samenwerken. Dit is in principe moeilijk te sturen vanuit één centrale actor. Specialisatie is noodzakelijk, maar integratie van kennis en kunde ook. Dat biedt kansen voor ondernemers. Converging technologies is de trend.”

“Het uitbesteden van productie - het outsourcen - is steeds gemakkelijker en gebeurt daarom ook steeds vaker. Door de komst van internet is het laten ontwikkelen en produceren van innovaties goed mogelijk in verre landen. Vroeger moest je zelf een netwerk hebben, nu kan je de mensen die je nodig hebt heel gemakkelijk vinden. Hier maken ondernemers meer gebruik van. Het is natuurlijk veel goedkoper en sneller om je product in een land te laten maken waar de lonen en grondstoffen veel lager liggen. De time to market verandert.”

Vraag 3:
Hoe kunnen ondernemers zich onderscheiden op de markt met behulp van innovatie?

“Ondernemers moeten vaker hun klanten en leveranciers gebruiken om tot innovatie te komen. Ook moeten zij meer gebruikmaken van de kennisinfrastructuur. Universiteiten en onderzoeksinstituten hebben vaak veel kennis op de plank liggen, maar helaas weet niet iedereen de weg er naartoe te vinden. Daarom zijn de innovatievouchers door het ministerie van EZ in het leven geroepen. Hiermee kan je een onderzoeksvraag voorleggen bij een kennisinstelling. Maak ook gebruik van jong talent. Zij lopen vaak voor als het gaat om de kennis en mogelijkheden op het gebied van technologie.”

“Ondernemers kunnen zich specialiseren in specifieke delen van een innovatie of zich juist opwerpen als de integrator van elders ontwikkelde elementen van een complexe innovatie. Onderscheidend zijn is niet altijd noodzakelijk, maar het leveren van waarde voor een specifiek deel van de markt wel. Om goed te kunnen innoveren en ondernemen is daarnaast een goed ontwikkeld multi-disciplinair team van groot belang. Een gebalanceerde aandachtverdeling over technologie, markt, organisatie, netwerk en financiën biedt de meeste kansen in veel markten.”

“Doorleef je businessmodel. Maak een zo breed mogelijk plan waarbij je probeert voor te stellen hoe je tegen die tijd in het leven van de klant past. Door je ambities duidelijk op papier te zetten, laat je klanten zien wat ze kunnen verwachten. In Programma Groeiversneller maken ondernemers een ‘strategische foto van de toekomst.’ Op lange termijn kan dat veel opleveren. Daarnaast is timing ook iets om over na te denken. Weet op welk moment je op de markt komt met jouw product of dienst. Niet ieder moment is het juiste.”

Veel Kansen bij Verkassen voor ondernemers

Nieuw vestigende of verhuizende bedrijven besparen geld en boeken milieuwinst door duurzaamheid mee te nemen in hun investeringsbeslissingen. De kansen liggen voor het oprapen, maar worden vaak niet verzilverd door gebrek aan tijd bij het bedrijfsleven om de vele duurzame opties in kaart te brengen. De digitale verhuisscan geeft bedrijven snel inzicht in de kansen voor duurzaamheid en kostenbesparing bij nieuwbouw, verbouwing of renovatie en verhuizing.

Besparingspotentieel energie

Voor lagere kosten, voor het klimaat en minder afhankelijkheid van energiebronnen is energiebesparing bij bedrijven belangrijk. De grootste besparingen zijn haalbaar op natuurlijke momenten, zoals een verhuizing of verbouwing. Als op dit soort momenten geen actie wordt ondernomen, dan is de kans klein dat een ondernemer op korte termijn alsnog grote investeringen zal doen.

Online Scan voor Kansen bij Verkassen (van Stimular, i.s.m. Uneto VNI en vele partners)

- snel inzicht in de kansen voor kostenbesparing bij duurzaam bouwen, renoveren en verhuizen
- selectie van relevante duurzame technieken
- heldere aandachtspunten voor overleg met architect, aannemer, installateur etc.
- eigen actieplan dat 24 uur per dag te raadplegen en te vernieuwen is

De online scan voor Kansen bij Verkassen komt 1 januari 2010 voor ondernemers beschikbaar via o.a. bedrijfscontactfunctionarissen van gemeenten en ondernemersorganisaties.

Computerruimte met minder koeling

Alphatron, leverancier van communicatie, observatie en navigatieapparatuur, heeft in de nieuwbouw een aparte computerruimte ingericht. Deze is voorzien van een eigen koeling die op 18°C was ingesteld. Nu bekend is dat de apparatuur ook bij hogere temperatuur van 22°C functioneert is de koelinstallatie kleiner gekozen. Dit bespaart energie en kosten.

Stichting Stimular verspreidt kennis over Duurzaam Ondernemen en ontwikkelt praktische instrumenten voor het midden- en kleinbedrijf en instellingen die daarmee vergelijkbaar zijn.

Wilt u meer weten over Kansen by Verkassen. Kijk op www.stimular.nl

Nanotechnologie - veel kansen en uitdagingen. Ook voor u!

NEN stimuleert en begeleidt de ontwikkeling van normen. Normen zijn afspraken die marktpartijen met elkaar maken over de kwaliteit en veiligheid van hun producten, processen en diensten. Als onafhankelijke, neutrale partij inventariseert NEN aan welke normen behoefte is en brengen we belanghebbenden bij elkaar om deze normen te ontwikkelen en te financieren. Dat doen we zowel in nationaal, Europees als mondiaal verband.

NEN beheert en publiceert alle normen die voor Nederland gelden: bijna dertigduizend in totaal. We geven informatie, cursussen en advies over normalisatie, normen en het gebruik van normen in de praktijk. Zo versterken we de concurrentiekracht van het Nederlandse bedrijfsleven en dragen we bij aan een betere, duurzame wereld.

Nanotechnologie is dé technologie van de toekomst. Op het gebied van verbetering van materiaaleigenschappen en opslagcapaciteit van chips, water- en luchtfiltering en het gericht afleveren van medicijnen, zijn de kansen enorm. Veiligheid, gezondheid en milieueffecten zijn steeds terugkerende thema's binnen nanotechnologie.

De internationale ISO normcommissie voor nanotechnologie voorziet de industrie, onderzoekers en regelgevers van een reeks normen. Deze moeten bijdragen aan een efficiënte en effectieve ontwikkeling van wereld- en lokale markten voor nanotechnologieproducten. Daarnaast voorzien zij regelgevers, en de maatschappij in het algemeen, van geschikte instrumenten voor de evaluatie van eventuele risico's en de bescherming van gezondheid en milieu.

MKB actief

Nanotechnologie is een zeer innovatieve technologie en ontwikkelt zich razendsnel. Niet verwonderlijk dat vooral MKB'ers op dit gebied actief zijn; al dan niet in goede samenwerking met vooraanstaande kennisinstellingen zoals het RIVM. Om tot goede en efficiënte afspraken te komen, is het van groot belang dat kennis wordt gedeeld. Via normalisatie is er toegang tot een groot (inter)nationaal netwerk op het gebied van nanotechnologie.

Nanodeeltjes en veilige werkplek

Om de risico's voor werknemers zo beperkt mogelijk te houden, zijn duidelijke afspraken onmisbaar. Daarom willen werkgevers en werknemers samen met de overheid en andere betrokkenen het omgaan met nanodeeltjes aanpakken. Eind 2008 is er een norm ontwikkeld die de mondiale 'best practices' op dit gebied bevat: NPR-ISO/TR 12885 'Nanotechnologieën - Gezondheid en veiligheid bij het werken met nanotechnologieën'.

Meer informatie of meedoen aan normalisatie?

Het ministerie van Economische Zaken heeft financiële middelen vrijgemaakt om deelname aan de normcommissie aantrekkelijker te maken. Voor deelname of meer informatie kunt u contact opnemen met de afdeling Materiaaltechnologie, Abdoelah Achatibi, telefoonnummer (015) 2 690 235 of via e-mail, abdoelah.achatibi@nen.nl. Algemene informatie over NEN en normen kunt u ook vinden op www.nen.nl.

LEIDEN BIO SCIENCE PARK **Key to discovery**

Grootste life science cluster

Dit jaar bestaat het Leiden Bio Science Park 25 jaar, in die jaren is het uitgegroeid tot het grootste biomedische kenniscluster in Nederland. In Leiden bevinden zich de meeste Nederlandse beursgenoteerde biotech bedrijven en het grootste aantal starters in de life sciences.

Beste bedrijventerrein 2009

Het Leiden Bio Science Park is uitgeroepen tot het beste bestaande bedrijventerrein van Nederland. Bedrijven in het park noemen de aanwezigheid van toonaangevende bedrijven in de biomedische life sciences, het dynamische karakter van het cluster en de nauwe samenwerking als belangrijke voordelen van het Leiden Bio Science Park.

Ideaal vestigingsklimaat voor uw bedrijf

- Een **compleet kenniscluster** met zo'n 60 life science bedrijven.
- Biomedisch, farmaceutisch en genetisch **onderzoek op wereldniveau**.
- Een uitgebreid **servicecluster**.
- Faciliteiten: 2 Incubators. Accelerator voor grotere **starters** in aanbouw.
- Een **brede kennisbasis**: Universiteit Leiden, het LUMC, 3 beroepsopleidingen en gerenommeerde onderzoeksinstituten.
- Nauwe **samenwerking** tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven.
- **Ambitie** gericht op groei: 30 ha extra grond voor nieuwe bedrijven en faciliteiten.
- **Ruimte** voor labs en kantoren: meerdere kavels direct beschikbaar.

bel Ellen Smit voor meer informatie, **071 - 524 75 55**

www.leidenbiosciencepark.nl

Volg Aeon Astron • BaseClear • Centocor • CHDR • Crucell • Danisco Genencor • Galapagos • HAL Allergy • LACDR • LUMC • Mentor • OctoPlus • Pharming • Prosensa • PROXY Laboratories • TNO • Top Instituut Pharma • Universiteit Leiden • Xendo **en vestig ook uw bedrijf in het grootste biomedische cluster van Nederland**

NIEUWS

TIP
3
LIFE SCIENCE BIEDT
UITDAGINGEN EN
KANSEN

VAN ZORG NAAR KANSEN
De life science sector is niet alleen innovatief, maar biedt genoeg kansen en uitdagingen voor ondernemers.
FOTO: ALEXRATHS/ISTOCKPHOTO

Bert Koopmans
Hoogleraar nanofysica

NANOTECHNOLOGIE

Kleine moleculen, grote kansen

Innovatie biedt nanotechnologie bestaansrecht. Anderzijds levert 'nano' de maatschappij talloze ingenuwe innovaties op. De consument profiteert, maar de economie evenzeer.

Nano is de Griekse benaming voor dwerg. Een nanometer is dan ook één miljoenste millimeter. Nanotechnologie is het geheel van opkomende technologieën waarbij atomen, moleculen en structuren op nanoschaal worden bestudeerd, gemanipuleerd en toegepast. Of zoals Bert Koopmans, hoogleraar nanofysica aan de Technische Universiteit Eindhoven en programmaleider binnen het Nederlandse nanotechnologieprogramma NanoNed zegt: "Het sleutelen aan materialen en devices op heel kleine lengteschalen. Atoom voor atoom kunnen we ze manipuleren. We draaien echt aan elementaire schroefjes." Dit resulteert in nieuwe materialen en systemen met unieke eigenschappen en functies, wat weer leidt tot verbeterde producten of nieuwe toepassingen. "Door een regen van verschillende atomen laagje voor laagje op substraten te laten neerdalen - open manier waarop dat in de natuur nooit gebeurt - maak je bijvoorbeeld composietmateriaal", vertelt Koopmans.

Gebruiken

Dit klinkt allemaal nog vrij abstract, maar de nanotechnologie heeft zijn intrede inmiddels wel degelijk gedaan in verschillende productgroepen. Sterker nog: we maken er dagelijks massaal gebruik van. "Als je je iPod of de harde schijf van je PC open schroeft, zie je al wat er allemaal mogelijk is", aldus Koopmans. "Bits op zo'n apparaat zijn slechts tientallen nanometers groot en worden met miljarden per seconde gelezen." Behalve in ICT rukt nanotechnologie ook behoorlijk op in de biomedische wereld. "We kunnen het leven niet kopiëren, maar het is wel mogelijk toepassingen te maken die eruit zien als een doosje medicijnen dat in de juiste plek in het lichaam opspringt."

Grote mogelijkheden

Zo klein als de deeltjes die worden bestudeerd en gemanipuleerd zijn, zo groot zijn de mogelijkheden van nanotechnologie. Zeker ook voor het bedrijfsleven en de economie. Was de wereldwijde verkoop van nanotechnologische producten in 2004 nog ongeveer 25 miljard euro, voor 2010 wordt die verkoopwaarde geschat op 450 miljard euro en voor 2014 op liefst 2000 miljard euro. "Het gaat om de enorme winst op het gebied van efficiency. Wie daar gebruik van maakt? Iedereen!"

DENNIS MENSINK
redactie@mediaplanet.com

DENNIS MENSINK
redactie@mediaplanet.com

De kracht van life science

Vraag: Hoe kunnen ondernemers de kansen die de sector life science biedt optimaal benutten?
Antwoord: Door slim gebruik te maken van wetenschappelijke kennis.

In Nederland ontwikkelen life sciences zich razendsnel, vooral in de farmaceutische industrie, de fijnchemie en de agri-food sector. De sector is dan ook onder te verdelen in drie onderdelen en evenveel kleuren. Rood staat voor medisch, wit voor industrieel en groen voor landbouw. Leidend - op middellange termijn - is de snelle ontwikkeling van technologieën die inzicht geven in de sturing van levensprocessen, van infor-

matie op genoomniveau via processen op celniveau ('genomics' ofwel 'systems biology'). Enkele jaren geleden waren de verwachtingen hooggespannen: de resultaten van de life sciences zouden het leven veraangename, de economie stimuleren en goed zijn voor het milieu. Maar gaat dat allemaal lukken? Het lijkt er wel op. De sector life sciences is om verschillende redenen zeer interessant. Niet alleen is zij zeer innovatief, ook biedt zij uitdagingen en kansen voor ondernemers. Vooral vanwege de toenemende druk op de zorg vanwege de vergrijzing. "Het aantal chronisch zieken neemt toe en de krapte op de arbeidsmarkt in de zorg neemt toe. Dat biedt uitdagingen aan de gehele zorgsector, maar evengoed kansen aan ondernemers", zegt Caroline Duterloo van het Business to Science Portal (B2SP).

Innovatie vergroten

Ondernemers hebben uiteraard wel de juiste contacten met de weten-

schap nodig om te weten wat er zoal mogelijk is. Een van de initiatieven daartoe is het Business to Science Portal waar Duterloo werkzaam is als 'vraagscout'. Zoals de naam al enigszins doet vermoeden brengt B2SP ondernemers en wetenschappers bij elkaar om innovatie in het bedrijfsleven

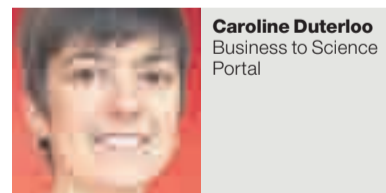
FEITEN

Het Business to Science Portal wordt mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de gemeenten Leiden, Delft en Rotterdam, de Provincie Zuid-Holland en het Ministerie van Economische Zaken.
Sinds de oprichting in december 2008 zijn er 52 vragen vanuit het MKB binnengekomen, waarbij 28 partijen zijn gematcht aan één of meerdere van de kennispartners. Het matchingproces van de 24 overige vragen is nog niet afgerond.

te vergroten. "Ik match ondernemers met een vraag op het gebied van medische technologie met wetenschappers of onderzoekers die deze vraag kunnen beantwoorden", vertelt Duterloo, tevens programmamanager.

Verscheidend karakter

Universiteit Leiden, Technische Universiteit Delft, Leids Universitair Medisch Centrum en Erasmus MC Rotterdam en TNO Preventie en Zorg Leiden hebben zich verenigd in B2SP. Het is volgens Duterloo van belang dat de kennisinstellingen in de portal elk een heel verschillend karakter hebben en zowel fundamenteel als toegepast onderzoek uitvoeren. "Door de combinatie van een algemene universiteit, een technische universiteit, medische centra en TNO kunnen we eigenlijk alle soorten vragen laten beantwoorden."

Caroline Duterloo
Business to Science Portal

Bio science nodig om 'beter' beter te maken

Bio science is goed voor patiënt en maatschappij. Innovatie redt levens én ondersteunt onze economie.

"Bio science is een economisch motortje dat langzaam maar zeker serieus onderdeel wordt van de Nederlandse kenniseconomie." Volgens hoogleraar Pathologie bij het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) Pancras Hogendoorn is de economie gebaat bij de innovatieve medische branche die we bio science noemen. De apparaten moeten immers worden ontwikkeld en

gemaakt. "Alleen als ik uit het raam kijk naar het Bio Science Park, zie ik al 65 bedrijven die uit de grond zijn gestampt." Hogendoorn werkt ook nauwelijks samen met het bedrijfsleven en de overheid. "Zo hebben we het Business to Science Portal opgezet. Wij hebben het bedrijfsleven nodig en andersom." Uiteindelijk maakt technologie de gezondheidszorg ook goedkoper, omdat zij zorgt voor een efficiënte, doelma-

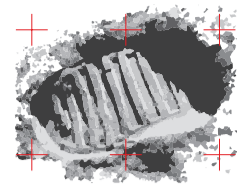
tige manier van werken. "Nederland vergrijs, dus er is een groeiende behoefte om kostenefficiënt te werken in de zorg."

Bijeffect

Hogendoorn wijst echter wel op het feit dat dit enkel zeer gunstige bijeffecten zijn van waar men zich in de bio science allemaal mee bezighoudt. Patiënten beter maken, daar is het de wetenschappers en doktoren die de nieuwe technologieën ontwikkelen om te doen. Bio science

vertaalt ziekten terug naar moleculen. "Een van de belangrijkste innovatiegebieden binnen de bio science is imaging", vertelt Hogendoorn. "Zonder mensen aan te raken, kun je hen van binnen bekijken. De ontwikkelingen op het gebied van zeer hoge resolutie radiologie gaan momenteel heel snel. De resolutie staat in feite voor het oplossend vermogen. NeCEN (Netherlands Centre for Electron Nanoscopy) is de belangrijkste pitch voor de komende jaren."

DENNIS MENSINK
redactie@mediaplanet.com

Risico's verkleinen en succeschansen vergroten

Nederland zet in op innovatie

Nederland wil in 2010 behoren tot de meest innovatieve en competitieve economieën ter wereld. Pioniers, zoals technostarters, zijn daarvoor onmisbaar. Ze bevinden zich op het snijvlak van wetenschap en bedrijfsleven en durven risico's te nemen. In de regel krijgen zij moeilijk toegang tot kennis en geld. Het Ministerie van Economische Zaken neemt met haar ondersteuningsinstrumenten een aantal drempels weg door de risico's te verkleinen en de succeschansen te vergroten.

Ondanks de economische crisis helpt een nieuwe koepelorganisatie ondernemers én investeerders op weg. Stichting Business Angels Netwerk Nederland (BAN Nederland) wil informal investment voor zowel ondernemers als investeerders maximaal beschikbaar en toegankelijk maken. De stichting wordt ondersteund via het Business Angels Programma van het Ministerie van Economische Zaken. Naar schatting leidt dit programma tot een extra financiering van minimaal zes miljoen euro per jaar in circa zeventig bedrijven. Doordat deze engelen de eerste sprong wagen, komen banken ook eerder met financiering over de brug. De financiering stijgt dan snel naar zo'n 25 miljoen euro per jaar. Minister van der Hoeven benadrukt het belang: "Informal investment is een belangrijke schakel in de financiering van bedrijven. Economisch herstel kunnen we niet afdwingen, maar het is wel mogelijk beter uit de crisis te komen."

Valkuilen voorkomen

Innovatie staat of valt met een idee. Daarna rijst de vraag hoe je dat idee op de markt gaat brengen. TechnoPartner, de Kamer van Koophandel en de Nederlandse Orde van Uitvinders (NOVU)

organiseren op dertien plaatsen in Nederland speciale Technostarters Spreekuren. In een persoonlijk gesprek bij de Kamer van Koophandel krijgen technostarters advies van een onafhankelijke coach van de NOVU over kennisbescherming, techniek, marketing en ondernemingsplan. Zo zijn alle valkuilen in het traject van idee tot markt te voorkomen. Door ideeën vooraf te toetsen op Novuster.nl kunnen de Technostarters Spreekuren heel doelmatig verlopen.

Minder risico, meer rendement

Voor innoveren moet je lef hebben. Lef om bepaalde risico's te nemen. Want de investeringen zijn hoog en het resultaat is pas op de lange termijn zichtbaar. De Seed-faciliteit van TechnoPartner biedt fondsen de mogelijkheid een lening te verkrijgen voor het aangaan van participaties in technostarters. De fondsen profiteren van een hoger rendement in combinatie met een lager risico. Tot op heden zijn 28 fondsen van een lening voorzien en is ruim 170 miljoen euro beschikbaar om te investeren in technostarters. Technostarters kunnen een beroep doen op deze fondsen. Ieder fonds heeft een eigen strategie en hanteert specifieke criteria waaraan de technostarter moet voldoen. De fondsmanager bepaalt in welke technostarters het fonds investeert.

Netwerk en kennis

Technostarter FiberCore Europe is tevreden over de samenwerking met investeringsfonds Start Green. Directeur Simon de Jong: "Start Green opereert transparant, is betrokken en ziet waar we staan. Behalve geld leveren ze ook een netwerk en kennis. Mijn beeld van financiers is hierdoor in positieve zin veranderd. Investeringsmaatschappijen zijn vaak avonturiers die snel geld willen zien, maar voor

innovatie moet je zowel linksom als rechtsom een lange adem hebben. Start Green is professioneel, denkt proactief mee en loopt voor je uit."

Ronald Brockmann, directeur van Afinity Systems, had een klik met Solid Ventures. "Hun ervaring met telecom & IT-infrastructuur en uitgebreide netwerk in de mediasector sloot goed bij ons aan. Het fonds kocht aandelen in de onderneming en leverde commissarissen die actief toezicht hielden op de voortgang van het bedrijf. Uiteindelijk konden we hierdoor fuseren met het Amerikaanse bedrijf ActiveVideo."

Professionele ondersteuning

Kennis is nodig om innovatief te blijven. En professionele ondersteuning is van belang om het bedrijf goed op de rit te krijgen. Met het Subsidieprogramma KennisExploitatie (SKE) moedigt TechnoPartner kennisinstellingen en bedrijven aan technostarters te begeleiden bij het starten van een kennisintensief en innovatief bedrijf. Tot dusver zijn 18 SKE-projecten gehonoreerd. Zij bieden technostarters onder meer steun op het gebied van kennis, octrooien, apparatuur, begeleiding (netwerken) en financiering. Directeur Huib Kalkman van Kalkmann Audio: "Met de lening van Starterslift konden we materiaal inkopen, verkoopactiviteiten financieren en de eerste productontwikkelingen doen."

Behoort Nederland straks in 2010 tot de meest innovatieve en competitieve economieën ter wereld? TechnoPartner geeft technostarters in elk geval een duwtje in de rug om hun plannen te verwezenlijken. En neemt een aantal drempels weg door de risico's te verkleinen en de succeschansen te vergroten.

> www.technopartner.nl

INSPIRATIE

TOEGEVOEGDE WAARDE
Bij echt innovatieve producten hangt het succes veel minder af van de economische cyclus.
FOTO: PASCALGENEST/ISTOCKPHOTO

Oogkunde: innovatie als startpunt voor succes

■ **Vraag:** Waar kan innovatie toe leiden?
■ **Antwoord:** Een eigen onderneming met een gigantische potentie.

MIJN SUCCES

“Het verschil met onze camera in vergelijking met de oogcamera’s die er al zijn, is dat deze veel compacter, goedkoper en minder belastend is voor de patiënt.” Aan het woord is Michiel Mensink, oprichter en directeur van i-Optics, een klein en snelgroeiend bedrijf dat in 2003 is gestart vanuit de TU Delft. Het jonge en innovatieve i-Optics ontwikkelt een confocale medische camera die op een patiëntvriendelijke manier een diagnose stelt van het netvlies en zo blindheid kan voorkomen. Deze innovatie bevindt zich momenteel in een testfase in Nederland, India en de Verenigde Staten. Mensink: “Ik heb alleen nog maar positieve reacties gehad.”

Amerika

“Ik werkte als business developer in de oogkunde. Tijdens de congressen die ik destijds voor mijn werk bezocht, ontdekte ik dat er behoefte was aan een medische camera die gemakkelijker in gebruik is. Ik ben gaan nadenken over een aanpak, zegde mijn baan op en ben het ondernemerschap ingedoken.” Volgens Mensink is alles mogelijk als je maar in je eigen product of dienst gelooft. En dat doet hij vol overtuiging, al was het vinden van een in-

“Als een nieuw product veel toegevoegde waarde biedt, kan het heel snel gaan.”

Michiel Mensink
Oprichter en directeur van i-Optics

vesteerder zeker niet gemakkelijk. “Na driekwart jaar was mijn spaargeld op. Ik had toen alleen een grote laboratoriumopstelling die aantoonde dat deze camera goed werkte. Investeerdere vonden het helaas nog te riskant, toen heeft het plan een jaar in de ijskast gelegen.” Ook de Nederlandse overheid bood volgens Men-

sink geen financieringsmogelijkheden. De subsidies in Nederland voor jonge en innovatieve ondernemers zijn onvoldoende voor high tech producten, vindt Mensink. Toch bleef hij brood zien in de medische camera. Hij kwam via via in contact met een Amerikaan aan wie hij zijn idee voorlegde. Samen dienden ze een subsi-

I-OPTICS

- **Gevestigd in:** Rijswijk
- **Opricht:** 2003
- **Aantal werknemers:** 20
- **Oprichter en directeur:** Michiel Mensink
- **Wat doet i-Optics?** Ontwerpt en verkoopt medische camera’s met superieure beeldkwaliteit, nieuwe diagnostische toepassingen en een groot gebruiksgemak.
- **Waarom?** Door de toename van het aantal diabetespatiënten neemt de kans op oogziekten toe. Deze kunnen artsen straks gebruiksvriendelijker diagnosticeren.
- **Doelgroep:** huisartsen

- **Ambitie:** Een standaard jaarlijkse screening van het netvlies voor vijftigplussers.
- **Innovatief?** Ja, de medische camera beschikt over geavanceerde elektronica, een confocaal optisch design, software met patroonherkenning, en is compact.
- **Gebruiksvriendelijk?** Ja, er zijn geen oogdruppels meer nodig om de pupil te verwijden.
- **Over vijf jaar:** “Meer dan 150 werknemers, vijf andere diagnostische producten en honderd miljoen omzet”, aldus Michiel Mensink, directeur i-Optics.

dieaanvraag in bij de Amerikaanse overheid. En die werd toegewezen. “We kregen een half miljoen dollar. Eindelijk kon ik aan de ontwikkeling van mijn innovatie beginnen.” Mensink vertelt dat niet alleen de camera zelf een innovatie is, ook alle mechanische onderdelen waaruit het diagnostische apparaat bestaat zijn innovatief. “Wij zijn altijd bezig met het bedenken van vernieuwingen. Zelfs het kleinste schroefje is bij wijze van spreken een innovatie.”

Timing

Toen zijn Amerikaanse geldpotje leeg was, ging Mensink nogmaals op zoek naar Nederlandse investeerders. In 2007 lukte het hem om investeerders aan zich te koppelen. Dat is momenteel nog steeds zijn enige bron van inkomen. “In november krijgt onze uitvinding een CE-certificering en dan kan de verkoop beginnen. Ons doel is dat alle huisartspraktijken straks beschikken over de camera zodat oogziekten gemakkelijker en sneller gediagnosticeerd kunnen worden.” Ondanks de moeilijke economische tijd is Mensink erg positief. “We gaan gewoon door waar we mee begonnen zijn. Als een nieuw product veel toegevoegde waarde biedt, kan het heel snel gaan. Daar geloof ik in. Bij echt innovatieve producten hangt het succes veel minder af van de economische cyclus.”

KRISTEL HURENKAMP
redactie@mediaplanet.com

VRAAG & ANTWOORD

Doki Tops
Managing director en medeoprichter Eximion

■ Wat is zo innovatief aan Eximion?

“Ons hele bedrijf is één grote innovatie. De inmiddels twintig medewerkers van Eximion houden zich bezig met het bouwen van online games en het ontwikkelen van software via een open platform. Ons marketingidee is om 3D-games toegankelijk te maken via de browser. Dit idee was geheel nieuw, het ontstond in 2005 samen met drie vrienden. Eerst werkten we geheel vrijwillig aan dit idee voordat via een investeerder het nodige startkapitaal kwam. Dat was in september 2006.”

■ Hebben jullie gebruikgevoel maakt van een subsidie?

“Wij hadden onvoldoende middelen om ons marketingidee goed uit te werken. De bank heeft daarom voor ons een beroep gedaan op het innovatief borgstellingkrediet via het ministerie van Economische Zaken. Hierbij treedt de overheid voor een gedeelte op als borg wanneer het fout gaat. Voordat wij hiervoor in aanmerking kwamen hebben wij een WBSO-aanvraag (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk, red.) ingediend bij SenterNovem. We moesten een uitgebreid plan schrijven en daarin onze ideeën en aanpak uitwerken, een soort ondernemersplan. Zo moesten we ook heel duidelijk beschrijven welke innovatiemiddelen we gingen gebruiken.”

■ Hoe lang duurde het voordat de subsidie werd toegevoegd?

“De dag dat mijn contract afliep bij mijn toenmalige werkgever, zegde ik mijn baan op. Ik wist zeker dat de subsidie toegewezen zou worden. Toch had ik toen nog niets gehoord van SenterNovem, best een risico dus. Precies een dag later werd ik gebeld door de persoon in kwestie die ons plan had gelezen, dat was zes weken na indiening. Hij was heel enthousiast en vond het erg vernieuwend. En zo hadden wij in september 2006, bijna een jaar nadat we officieel een VOF hadden opgericht, onze eerste investering binnen. De rest is geschiedenis, we zijn nu een succesvol bedrijf.”

■ Wat is jullie ambitie?

“Er liggen nog genoeg ideeën op de plank. We zijn altijd aan het nadenken over hoe dingen beter kunnen om nog succesvoller te worden. In de nabije toekomst willen we steeds meer en betere games bouwen en ook grote games van andere mensen online plaatsen. Het is de bedoeling dat wij een revolutie teweegbrengen tussen downloaden en gamen via de browser.”

DESKUNDIG ADVIES

VRAAG & ANTWOORD

Marjan Minnesma
Directeur van
actie-organisatie
voor innovatie en
duurzaamheid
Urgenda

■ **Waarom gaan innovatie en duurzaamheid zo goed samen?**

“Als je wilt veranderen naar een samenleving die niet vervuult en grondstoffen uitput en ook nog mooi en leefbaar is, moet er veel gebeuren. De huidige manier van werken is niet duurzaam. Innovaties kunnen duurzame producten, processen of diensten opleveren en ook een nieuwe economie dienen. We hoeven heus niet in te leveren, we krijgen een andere economie met andere fabrieken en producten, die ook rendabel zijn.”

■ **Wat is jullie doelstelling en agenda?**

“Wij zorgen dat innovaties een kans krijgen. We willen Nederland sneller duurzamer maken en daarvoor proberen we koplopers te bereiken om samen met hen aan vernieuwende projecten te werken, barrières weg te halen en de goede dingen op te schalen. Uiteindelijk willen we helpen een grote duurzaamheidsbeweging van de grond te krijgen van mensen die duurzaam denken én doen.”

■ **Wat moeten we ons voorstellen bij deze ‘koplopers’?**

“Dat zijn bedrijven en organisaties die in hun branche voorop lopen. Grote bedrijven die in hun bedrijfsvoering iets proberen te veranderen en kleine bedrijven die al helemaal duurzaam zijn. Een voorbeeld van zo'n groot bedrijf is TNT, dat onder andere al haar bestelwagens elektrisch aangedreven maakt.”

Duurzaamheid heeft ten onrechte de klank ‘duur’. MKB-bedrijven zijn zelfs vaak al duurzaam bezig zonder dat ze het beseffen. Dat vindt Murk Peutz, regiodirecteur Zuid-Nederland voor innovatienetwerk Syntens en auteur van het boek ‘Ben Er Morgen Nog’. Met dit boek kan de MKB'er zelf met duurzaamheid aan de slag. Duurzaamheid biedt immers kansen, maar hoe?

Duurzaamheid dichterbij dan gedacht voor MKB'er

Het is belangrijk dat je als ondernemer over enige achtergrondinformatie beschikt. Waar komt duurzaamheid vandaan? Die informatie doen lezers van Ben Er Morgen Nog op in het eerste deel van het boek. In het tweede deel vinden zij ‘Duurzame Kanskaarten’ over hoe zij er zelf mee aan de slag kunnen. De casestudies in het derde deel van het boek bieden het verhaal van ondernemers die op een succesvolle manier duurzaamheid in hun bedrijfsvoering implementeerden.

Bedrijf op de hoek

Als ondernemer kun je een Duurzaamheids Quick Scan uitvoeren om te zien hoe je ervoor staat. Als MKB-ondernemer sta je met je bedrijf midden in de samenleving. Syntens richt zich, net als het boek, puur en alleen op het MKB. Het bedrijf op de hoek van de straat, met zo'n twintig man personeel waar Nederland er veel van kent. Niet op een groot bedrijf als Unilever of Shell, met mensen in dienst die al continu bezig zijn met duurzaamheid. Net als voor die grote bedrijven is duurzaamheid voor de MKB'er vernieuwing, innovatie. Maar om succesvol met duurzaamheid aan de gang te gaan moet je verder denken en samenwerken. Een bekend voorbeeld daarvan is de koffie van

Max Havelaar: om duurzame koffie te leveren, zullen ook de toeleveranciers duurzaam moeten zijn. Krijgen de boeren wel eerlijk betaald? Hoe vervuילend is het transport? Het gaat om de drie P's: people, planet, profit. Hou je daar geen rekening mee, dan kun je niet met droge ogen zeggen dat je een duurzaam product hebt.

Teamsport

Die samenwerking is voor bedrijven geen uitzondering. Want ook innovatie is teamsport. Er ontstaat bijna niets nieuws meer dat door maar één enkel bedrijf is ontwikkeld. Wat dat betreft hebben innovatie en duurzaamheid heel veel met elkaar te maken. Waar liggen de mogelijkheden voor een MKB-bedrijf? Een mooi voorbeeld in het boek is installatiebedrijf Vorstermans in Meijel. Een typisch MKB-bedrijf. Vorstermans richt zich op de eco-kant, voornamelijk met energiezuinige warmtepompen. Om die duurzaam te installeren heb je een boorinstallatie nodig die ook energiezuinig is. Of een ander voorbeeld: een duurzame viskwekerij. Hoe meer stress vissen hebben, hoe meer energie ze nodig hebben en hoe meer ze eten. Een stressvrije omgeving kost dus minder energie. Deze ondernemer, Adri Bout, denkt ook na over de bakken waar de vissen in zwemmen. Bakken waar het vuil makkelijker uitstroomt zijn schoner. Medewerkers hoeven het vuil min-

PEOPLE, PLANET, PROFIT

“Hou je geen rekening met de drie P's, dan kun je niet met droge ogen zeggen dat je een duurzaam product hebt.”

Murk Peutz
Auteur 'Ben Er morgen Nog' en
regiodirecteur Zuid-Nederland Syntens

der vaak leeg te scheppen, wat voor deze mensen prettiger werkt. Alles bij elkaar versterken de verbeteringen elkaar. Van het een komt het ander en dan kom je in een opgaande innovatiespiraal.

Niet alleen voor ‘happy few’

Er zijn allerlei kansen voor MKB-bedrijven. Zij zijn veel meer betrokken bij hun plaatselijke omgeving; sportclubs, woonwijken enzovoort. Een duurzame omgeving is vooral belangrijk; het is immers hun eigen omgeving. Syntens zorgt voor structuur en probeert duurzaamheid erin te krijgen. Duurzaamheid heeft voor ondernemers heel erg de klank ‘duur’, alleen voor de ‘happy few’. Niets is minder waar. Veel ondernemers doen al aan duurzaamheid zonder dat ze dat weten, je hoeft het alleen verder te voeren. Is er bijvoorbeeld al een gescheiden afvalinzameling? Zo ja, dan zijn volgende stappen ook al snel in zicht. Dat verhaal moeten ze horen, want het is helemaal niet zover weg. Er bestaat een beeld van ‘willen klanten daar wel voor betalen?’, of ‘het kost geld en wil ik dat er wel voor betalen?’. Duurzaamheid voegt juist iets toe aan het bedrijf en op die manier valt er veel resultaat te behalen. Natuurlijk is er geen verandering zonder pijn, want het kost tijd en aandacht. Maar het ligt minder ver weg dan gedacht. En al helemaal in het MKB.

Nieuwe aanpak haven- en industriegebied

langs Noordzeekanaalgebied

- HOE CREËER JE WAARDE VOOR TERREINEN EN GEBOUWEN?
- VOOR DE BELEGGER EN VOOR DE HUURDER?
- EN VOOR DE EIGENAAR VAN DE OPENBARE RUIMTE?
- NU, MAAR VOORAL OOK OP DE LANGE TERMIJN?

COMBINEER BLIJVENDE ACTIEVE REGIE MET PARKMANAGEMENT EN ERFPACHT,

ZOALS UITGEVOERD DOOR DE

**Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Noordzeekanaalgebied N.V.,
de onderneming voor duurzame en innovatieve gebiedsontwikkeling**

www.nzkg.nl

Tel.: 020 – 262 98 80

Het geheim van innovatief bankieren

■ **Vraag:** Welke rol speelt de bank bij innovatief ondernemen?
 ■ **Antwoord:** Een goede bank denkt mee en voorziet een ondernemer van advies. Dat maakt hem sterker en beter voorbereid op de toekomst.

DNA Forwarders is een expediteur. Of zoals eigenaar Arco Bakker zegt: een "handelshuis van andermans goederen". Op een innovatieve wijze zorgt DNA Forwarders ervoor dat de producten van inmiddels zo'n 1450 producerende bedrijven zo slim en snel mogelijk worden vervoerd, voor een zo laag mogelijke prijs. "We nemen de logistieke zorg volledig uit handen", vertelt Bakker. Daarbij maakt het bedrijf geen gebruik van eigen vervoermiddelen, maar van vrachtwagens van derden.

De ruimte in de vrachtwagen die deze vervoerder niet gebruikt, zet DNA Forwarders in voor andere klanten. "We hebben geen eigen vrachtwagens, daardoor zijn we flexibel." Een duurzame en innovatieve dienst dus. "Wij bieden meer service dan een

vervoerder. We zitten niet vol, koste wat het kost regelen wij het vervoer."

Hulp van de bank

Bakker nam het bedrijf drie jaar geleden over van zijn vader. Sindsdien heeft DNA Forwarders niet bepaald stilgestaan. Het personeelsbestand verdubbelde, van negen naar achttien fte. Bovendien is DNA Forwarders mede vanwege de fikse groei verhuisd. Terwijl het bedrijf tot voor kort huurde, is het nu gevestigd in een eigen nieuwbouwpand. Daarbij kreeg Bakker advies van de bank, die logischerwijs ook als financier diende. "De bank dacht goed mee over welke financieringsconstructie voor ons het meest interessant was", vertelt Bakker. Daarbij kwam een innovatieve vorm uit de bus, met een lagere hypotheek en een hoger rekening-courant saldo. "Lossen we op die rekening courant af, dan krijgen we geen boete. Dat vind ik prettig, want een boete betalen omdat je je hypotheek aflost, daar houd ik niet van."

Bakker kreeg verschillende mogelijkheden voor financiering voorge-

ARCO BAKKER
Eigenaar DNA Forwarders

schoteld. "De bank probeerde uiteindelijk een goede aanbieding te maken; een passend product."

Plannen bijstellen

Hoewel DNA Forwarders telkens nieuwigheden bedenkt om zijn dienstverlening nog beter aan te bieden, zijn de plannen voor uitbreiding in andere landen even de ijskast in gegaan. "We houden ons nu vooral bezig met het behoud van de bestaande klanten, in de bestaande markten. Soms moet je je plannen bijstellen - zonder stil te zitten natuurlijk. Dat verwacht ik ook

van de bank." Groeien betekent voor Bakker ook een gecontroleerd risico nemen en niet alle ideeën die je hebt domweg uitvoeren. "Pas als de cijfers het toelaten, is het goed."

Maar een bank dient volgens de ondernemer meer doelen. "Een bankier moet weten wat wij doen als bedrijf. Hoe wij dat doen en waarom wij dat zo doen. Als hij ons op dat gebied van advies kan voorzien, kan hij ons sterker maken." Daarbij gaat het er volgens Bakker ook om dat de bank enigszins weet wat er speelt in de branche. "Mijn contactpersoon bij onze huidige bank denkt echt mee als sparringpartner. Heel anders was dat overigens bij onze oude bank; de accountmanager daarvan zag ik nooit." Bakker is ook te spreken over het feit dat hij uitnodigingen krijgt van de bank om informatieavonden - bijvoorbeeld over innovatief ondernemen - bij te wonen. "Juist omdat er allerlei andere ondernemers aanwezig zijn, die vertellen hoe zij dingen aanpakken, leer je daarvan."

DENNIS MENSINK
redactie@mediaplanet.com

KORT BERICHT

RESULTATEN

Bancaire scan: een spiegel voor de ondernemer

■ DNA Forwarders gebruikt zijn bank voor het dagelijkse betalingsverkeer, een enkele lening en het doen van credit checks van nieuwe relaties. De huisbank van DNA Forwarders heeft bovendien een bancaire scan gemaakt, waarbij de bank het functioneren van het bedrijf onder de loep legde. Hoe run je je bedrijf? Hoe innovatief ben je en hoe sterk is je bedrijf? "Voor ik een bancaire scan liet maken, heb ik ook een psychologische test laten doen, om te achterhalen wat mijn sterke en zwakke punten zijn."

■ Hoewel de vragen heel anders waren, vertoonden de resultaten van de test en de scan wel overeenkomsten", vertelt eigenaar Arco Bakker. "Uit de bancaire scan kwam één op één wat er ook uit de test kwam. Zo'n scan is echt een spiegel voor de ondernemer. Je leert erdoor van een afstandje naar jezelf en je bedrijf te kijken. Het zorgt ervoor dat je de tijd neemt even stil te staan om de professionele balans op te maken."

Een innovatief instrument om uw bedrijf eens kritisch onder de loep te nemen.

Ontwikkelkansen benutten met Ondernemingsmonitor

Ondernemer is risico nemen, strategie bepalen, keuzes maken, kansen herkennen en benutten, Kortom, ondernemer zijn betekent hard werken. Fortis Bank Nederland ondersteunt ondernemers daar graag bij, met de Ondernemingsmonitor. Wanneer u meer inzicht wilt in de pijn- en speerpunten van uw onderneming en wilt weten waar uw ontwikkelkansen liggen, biedt de Ondernemingsmonitor uitkomst. Het is een zeer toegankelijk en doordacht instrument om uw bedrijf eens kritisch onder de loep te nemen. Voor ondernemers die verder kijken dan naar de dag van morgen.

Net als de economie, is ook uw bedrijf continu in beweging. Juist in lastige tijden is het belangrijk te weten hoe uw bedrijf er voor staat, waar uw ontplooiingsmogelijkheden

liggen en hoe u hier invulling aan kunt geven. Daarom ontwikkelde Fortis Bank Nederland de Ondernemingsmonitor. Door het invullen van deze monitor - via een online vragenlijst - worden alle aspecten van het ondernemerschap kritisch bekeken.

Totaalbeeld, inclusief benchmark

Door het beantwoorden van zo'n 150 vragen en stellingen ontstaat een totaalbeeld van uw bedrijf. Aan de hand daarvan wordt een uitgebreid adviesrapport gemaakt. Hierin staat helder beschreven wat de sterke punten van de onderneming zijn en waar de knelpunten voor de ontwikkeling van uw onderneming liggen. Ook ziet u hoe uw bedrijf er voorstaat ten opzichte van branche-genoten in de markt (benchmark). Of het nu gaat om uw personeelsbeleid, de organisatiestructuur of de impact van uw financiële situatie op uw bedrijfsontwikkeling,

de Ondernemingsmonitor biedt u inzicht. Het geeft een beeld van u als ondernemer, uw manier van leidinggeven en geeft een indicatie van de marketingkracht van uw onderneming. Uiteraard doet de Ondernemingsmonitor u ook aanbevelingen om het aanwezig potentieel beter te benutten.

Onafhankelijk en vakkundig advies

De Ondernemingsmonitor gaat verder dan een financiële scan. De deskundigheid van Fortis Bank Nederland ligt uiteraard op het gebied van de financiële kant van uw bedrijf, maar er zitten veel meer aspecten aan uw bedrijfsvoering. De bank heeft de monitor daarom opgezet in samenwerking met een gerenommeerd marketing adviesbureau en een groot landelijk opererend accountantskantoor. Op die manier krijgt u een breed vakkundig en onafhankelijk advies, dat u helpt om uw professionele balans op te

maken. Om vervolgens van daaruit weer verder te bouwen.

Gratis en vrijblijvend, ook voor uw onderneming

Als ondernemer wordt u vaak geëld door de waan van de dag. Fortis Bank Nederland adviseert u graag hoe u de monitor kunt uitvoeren en zo kunt u anticiperen op de dag van morgen en overmorgen. De Ondernemingsmonitor, inclusief het uitgebreide adviesrapport wordt u gratis en geheel vrijblijvend aangeboden via www.fortisbank.nl/ondernemingsmonitor.

Voor meer informatie kunt u terecht bij een Fortis Bank-kantoor bij u in de buurt of via telefoonnummer 0900 - 8870 (lokaal tarief, 24 uur per dag 7 dagen per week bereikbaar).

Fortis Bank
Nederland

GEZIEN OP TV!

HiFi Test **Bose 3.2.1 GSXL**
Referentieklassie
Prijs/kwaliteit:
zeer goed **8,6**
Uitgave 2/2009

Breng films en muziek tot leven met de 3·2·1® DVD home entertainment-systemen van Bose.

Voor de dichtstbijzijnde geautoriseerde Bose dealer:

AALSMEER: Hartelust, Oosteinderweg 279. **ABCOUDE:** Electro World Bunschoten, Hoogstraat 26-28. **AMSTELVEEN:** Koudijs, Stationsstraat 22. BCC, Binnenhof 1. **AMSTERDAM:** Polectro, Bos en Lommerweg 375. Polectro Plaza, Buitenveldertselaan 158. Raf HiFi Stereo, Rijnstraat 142-144. Expert Mons, Utrechtsestraat 80-82 en Haarlemmerstraat 121-123. Media Markt Arena, Arena Boulevard 123-125. Media Markt Noord, Buikslotermeerplein 226. BCC, Buikslotermeerplein 279, Osdorpplein 138, Linnaeusstraat 20, Bijlmerplein 719a en Bilderdijkstraat 91. **HOOFDDORP:** Block, Kruisweg 666. BCC, Tuinweg 37. Saturn, Marktlaan 124. **LAREN:** Expert Laren, Nieuweweg 27. **MUIDEN:** Block, Pampusweg 1. BCC, Pampusweg 2. **MIJDRECHT:** Buko Audio Video, Helmstraat 55. **PURMEREND:** Expert Purmerend, Westerstraat 75. Block, WC Willem Eggertstraat 137. BCC, Gedempte Singelgracht 7-13. **WEESP:** Expert Weesp, Slijkstraat 16-18. **WORMERVEER:** Expert de Graaf, Zaanweg 115. **ZAANDAM:** BCC, Westzijde 55. Block, Gedempte Gracht 17-19.

Meer informatie? www.bose321.nl, e-mail: consumenteninfo@bose.com of bel (0299) 390 290

Uit het zicht te plaatsen ACOUSTIMASS®-module niet afgebeeld.

BOSE®
Better sound through research®

3·2·1® DVD home entertainment-systemen

VOOR FILMS. VOOR MUZIEK. VAN BOSE.